

תּוֹרָה כְּנִתִּינָתָהּ

מספד מר אשר קשר
מרן ראש ישיבת בית מאיר
רבינו הגאון הגדול רבי צבי רוטברג שליט"א

אחר מיטת רבו להבחל"ח
גאון ישראל פאר הדור והדרו
מרן בעל ה'דרך אמונה' וצללה"ה

בהיכל הישיבה הקדושה
יום א' י"ז אדר ב' ה'תשפ"ב – אשכבתיה דרבי
אחר סתימת הגולל

※

מקבץ פנינים עובדות והנהגות שנשמעו
במהלך אשכבתיה דרבי ובימי ה'שבועה'

תורה כְּנִתִּינָתָה

בשעה זו ש'מתו מוטל לפניו' אינני חושב לספר 'עובדות', למרות שיש לי רבות מה לספר, ובפרט לבחורים צעירים יש בזה בוודאי תועלת, אבל כשמדברים על עצם החלל הגדול, אם מכניסים את זה לתוך מעשים זה מצמצם את הדבר, ועוד חזון...

בתחילה רצוני לומר מה היה פה ומה הפסדנו... בעיקר מה היה, ואני חושב שצריכים לדעת מה היה בגלל שזה סוג של 'חיוב' באיזה שהוא מקום למלאות את החלל, ולא שאנחנו יכולים למלא את המקום הזה, כי זה נראה שלא שייך בכלל, אנחנו לא בכיוון הזה בכלל אבל בכל זאת, אמר לי פעם אחד מגדולי ישראל, שיש כל מיני סיפורים שמספרים על גדולי ישראל, ולו זה לא עושה שום דבר, והביא דוגמא מהסיפור על הגאון מווילנא שבהיותו ילד למד כל זבחים מנחות בכמה שעות ובחנו על כך אחד מגדולי אותו הדור, אז הוא אמר לי סיפור כזה של הגאון, לי זה לא אומר שום דבר, הרי בין כך לא אגיע לשם, אז זה לא סיפור בשבילי, סיפור בשבילי זה מה שאני יכול לקחת מזה, ממילא מה שאנחנו נדבר פה אנחנו לא יכולים לקחת מזה, אבל בכל זאת תהיה לנו איזה שייכות מסוימת...

אני חושב שתמצית ההספד מה שצריכים להגיד על רבינו זיע"א, וזה תחילת ההספד וזה גם סוף ההספד, מה הוא עשה?

הוא למד, ולמד, ולמד...

וחוץ מזה מה הוא עשה עוד?

הוא למד, ולמד, ולמד...

ובין זה לזה?

הוא שוב, למד ולמד ולמד...

מיום עמדו על דעתו ובמשך כל ימי חייו לא פסיק פומיה מגירסא, לא היה הפסק של 'נשימה' בלימוד שלו, לא היה אצלו 'מוקף גויל', עוד הפעם למד ועוד הפעם למד ועוד הפעם למד...

וזה למעשה רצונו יתברך, ראינו לפנינו דמות אדם שעשה באופן המושלם ביותר את רצונו יתברך, "והגית בו יומם ולילה..."

חז"ל בברכות אומרים ש"אגרא דהספידא דלויי", והדרשנים אומרים ש'דלויי' הוא מלשון לדלות - לדלות מההספד את המעשים הגדולים של הנפטר, מההספד הזה צריכים לדלות דבר אחד ויחיד ואין בלתו -

ללמוד, וללמוד, וללמוד!!!

תורה כנתינתה מסיני

יש לשונות בחז"ל "והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני", מה הענין ב'כנתינתה מסיני'?

נבאר בדרך אחת הנוגעת לעניינינו, במעמד הר סיני כתוב בתורה "וכל העם רואים את הקולות", שמיעה וראיה זה שני מהלכים שונים, יש מעלות בשמיעה שאין בראיה, ויש מעלות בראיה שאין בשמיעה, אבל בכל זאת יש מעלה בראיה שהיא הופכת את הענין ליותר חושי, וכך ראו את התורה בקבלתה, איננו מבינים מה זה, אבל במעמד הר סיני ראו את התורה! וזה הפשט "תורה כנתינתה" לא רק לשמוע את התורה, אלא גם לראות.

ידוע ששאלו את הגר"ח מוואלוז'ין על החילוק שבין אחיו רבי זלמל'ה זצללה"ה לבין הגר"א זיע"א, שידוע שר' זלמל'ה היה גאון עצום ונורא בתורה, [ומספרים שפעם אחת באמצע שהוא למד עם הגאון הוא נרדם והגאון שם ידו מתחת הראש של ר' זלמל'ה, ואז נכנס מישהו לחדר והגאון אמר לו "כל התורה כולה מונחת על היד שלי!!!"] ובכל זאת ר' חיים היה תמיד מפליג בשבח רבו

הגאון, אז הוא ענה שאחיו ר' זלמן ידע את כל התורה כמו שאדם יודע להגיד 'אשרי', אבל הגאון ידע את התורה ישר והפוך!! והענין בזה (כנודע בשם מרן הגרי"ז) דאשרי - תפילה הנאמרת כמה פעמים ביום נקבעת בלבם ובראשו של אדם, וכשאדם נשאל מה כתוב קודם זכר רב טובך וגו' צריך הוא להרהר לפחות קמעא, לסדר הדברים, אבל אין זה אצל אדם הרואה את תפלת 'אשרי' כתובה לפניו, כזאת היתה התורה כולה כתובה בהדיא לעיני הגר"א ז"ל, זהו גדר תורה - 'ישר והפוך' כי כשרואים אז רואים הכל.

זה ההבדל בין 'רואים את הקולות' לבין שומעים את הקולות לראות את כל התורה בצורה חזותית וזה היה הגר"א, כך הגדיר ר' חיים וואלאז'נער. [כמאמר המוסגר, שמעתי מאמרו"ר ראש הישיבה זצלה"ה שרבו המובהק מרן ר' שמעון אמר לו שהוא רואה את שמונת המסכתות שלומדים בישיבה מצולמים מול העיניים שלו גמרא רש"י תוספות!]. זה נקרא רואים את הקולות!

והדברים מוגדרים היטב בגמ' מגילה (דף יח, ב), דאמרו שם דאסור לכתוב [מגילה] אות אחת שלא מן הכתב, והקשו בגמ' שם מר' מאיר שהלך לעבר שנה בעסיא ולא היה שם מגילה וכתבה מלבו וקראה, א"ר אבהו שאני ר' מאיר דמקיין ביה ועפעפיך יישירו נגדך. ולכאורה למה לא ענתה הגמ' ששאני ר' מאיר שהוא ידע את המגילה בעל פה? אלא זה פשוט שזה לא תשובה כיוון שיש דין שאסור לכתוב אות אחת שלא מתוך הכתב אז לא מהני מה שר' מאיר יודע את המגילה בעל פה. [ועיין שם בגיליון הש"ס להגרעק"א שציין לדברי מדרש רבה בראשית שתירצו שם שר' מאיר כתב שתי מגילות גזז את הראשונה וקיים את השניה, ומבואר דדין המגילה לכותבה מתוך הכתב דווקא ולא מועיל ידיעתו הברורה של הכותב, ועל כרחך שתירץ הגמ' דשאני ר' מאיר דמקיין ביה ועפעפיך יישירו דידיעתו של ר"מ בתורה לא היתה ידיעת זיכרון, אלא ראיית כל התורה מתוך הכתב, וזהו פירוש ועפעפיך יישירו נגדך - מתוך הכתב]. זה נקרא 'רואים את הקולות' - 'שאני ר' מאיר דמקיין ביה ועפעפיך יישירו נגדך'!

זה מה שהיה לנו, זה מה שראינו, 'עפעפיך יישירו נגדך' - 'רואים את הקולות'! כך הייתה כל התורה כולה לפניו, אדם בשר ודם בדור שלנו, שזה שתי

ריעותות, גם בשר ודם וגם בדור שלנו יכול להגיע לזה! יכול להגיע לעפעפיך יישירו נגדך - רואים את הקולות! אז ודאי שאי אפשר בדרגות שהוא הגיע לזה, שהוא ראה את כל התורה כולה ממש במצב של 'ועפעפיך יישירו נגדך', אבל זה ה'אגרא דהספידא דלוי' זה מה שאנחנו צריכים לדלות מההספד הזה.

אולי צריכים להוסיף עוד נקודה שכתובה שם בגמרא, "אמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מדפתי מאי ועפעפיך יישירו נגדך אמר לו אלו דברי תורה דכתיב בהו (משלי כג, ה) התעיף עיניך בו ואיננו ואפילו הכי מיושרין הן אצל ר' מאיר". וברש"י שם כתוב התעיף עיניך בו ואיננו - "אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין". זה הרי נורא ואיום, אדם יכול לשבת וללמוד ובשניה אחת שהוא הזיז את העין שלו מהגמרא, הרי היא משתכחת ממך כהרף עין! התעיף עיניך בו - ואיננו!

רצוני לספר מעשה ששמעתי ממרן הגרש"ז אויערבאך ששמע את זה מבעל המעשה והוא הגאון רבי שלמה יהודה פלצ'נסקי זצ"ל (חתנו של הסבא מסלבודקא) שבצעירותו הוא היה מקורב מאד לרבינו האור שמח, והייתה להם קביעות בחברותא, יום אחד כשהוא בא ללמוד עם האור שמח, הוא שאל אותו על איזה ענין אחר, לא בענין שהם למדו, אמר לו ר' מאיר שמחה, שלפני שלושים וחמש שנה הוא כתב על הקושיה הזאת, ואז הוא אמר לו להוריד מהמדף את המחברת שבה היה כתוב הענין הזה, הוא הביא אותה ולפני שהוא הגיש את המחברת לאור שמח, האור שמח אמר לו שיחזיק את המחברת ויראה אם הוא זוכר מה כתוב שם, ור' מאיר שמחה אמר את כל השטיק'ל ולא החסיר אפילו אות אחת מכל מה שהוא כתב לפני שלושים וחמש שנה!

אחר כך הם התיישבו ללמוד כדרכם, והסדר היה שכשיושבים ללמוד לא פותחים את הדלת, אבל באותו היום היו דפיקות בדלת והדפיקות התגברו והתגברו, אז האור שמח כנראה הבין שצריך לפתוח, הוא התכופף לגמרא ואמר לעצמו, 'אוו האלט מען' - איפה אנחנו אווזים? ברש"י דיבור המתחיל פלוני, 'און וואס זאגט רש"י' - ומה רש"י אומר בו? רש"י אומר כך וכך! וחזר, 'נאך אמאל' - עוד הפעם, 'אוו האלט מען'... 'און וואס זאגט רש"י'... 'נאך אמאל' כך עשה שלשה ארבעה פעמים, ואז הוא קם ופתח את הדלת...

כשהם סיימו ללמוד, שאלו ר' שלמה יהודה, רעב'ע, הלוא לפני שהתחלנו ללמוד חזרתם לי על מה שכתבתם לפני שלושים וחמש שנה, אז כנראה שאתם מעט בעל זיכרון... מה חשב הרעב'ע שאם הוא יקום לדלת לכמה רגעים הוא כבר ישכח באיזה רש"י אוחזים ומה הוא אומר?

פנה אליו האור שמח ואמר לו בחביבות -

'מיינ קינד, דברי תורה דכתיב בהו התעיף עיניך בו ואיננו, אז אפשר לקום מהגמרא בלי לראות איזה רש"י אנחנו אוחזים!'

עכשיו כל אחד מבין למה האור שמח זכר חידושי תורה מלפני שלושים וחמש שנה מילה במילה כי הוא חי - התעיף עיניך בו - ואיננו!

נחזור לדברי הגמרא, רמי בר חמא שאל את ר' ירמיה מדפתי מאי ועפעפיך יישירו נגדך אז הוא ענה לו התעיף עיניך בו - ואיננו, דהיינו איך מגיעים לידיעה בתורה במצב של ועפעפיך יישירו נגדך, זה רק אם חיים את 'התעיף עיניך בו ואיננו!' כהרף עין היא משתכחת ממך, וזה יסוד גדול שכתוב פה בגמרא, שאפשר להגיע למצב של 'רואים את הקולות' של 'ועפעפיך יישירו נגדך!' ואיך מגיעים לזה - 'התעיף עיניך בו ואיננו'!

זה הפשט ללמוד וללמוד וללמוד וללמוד...

וזה היה ר' חיים!

זה מה שהיה, וזה מה שראינו בעינינו עשרות בשנים!

ושוב כפי שאמרנו 'דלוי' אנחנו צריכים להתחבר באיזה מקום לזה, אז נכון שאנחנו לא יכולים בצורה שהוא עשה את זה, אבל לפחות שנדע שאנחנו לא 'התעיף עיניך בו ואיננו' שאנחנו יודעים שבתורה כהרף עין היא משתכחת ממך.

שומעים את הנראה

רצוני להוסיף נקודה נוספת בענין זה, במכילתא כתוב שבמעמד הר סיני היו "רואים את הנשמע ושומעים את הנראה", לא רק רואים את הנשמע אלא

"שומעים את הנראה", ולפי דרכינו, יש מושג של 'רואים את הנשמע' אנשים שהם יודעים בבקיאות את התורה, אבל יש גם שמבינים מה כתוב וזה נקרא - שומעים את הנראה!

ועכשיו אני אומר בתור עד ראיה, כבר לפני ארבעים שנה אמרתי את זה, שהבקיאות הנוראה שלו, זה לא שהוא ידע להגיד שכאן כתוב ושם כתוב, אלא שהייתה לו בהירות בכל ענין, בהירות עצומה ונוראה - תורה כנתינתה בסיני - 'שומעין את הנראה'!

יש לי לזה הרבה דוגמאות, ואציין אחת, אירע פעם שפגשתי באיזו שמחה אדם גדול מאד, ותוך כדי שדברנו, הוא שאלני, מהו הפשט בתוספות פלוני בכתובות, היה זה תוספות קטן בן כשלש שורות התחלתי לנסות ולבאר אך ללא הועיל, התוספות נותר קשה, אחרי שיצאתי מאותה שמחה התפלאתי באמת איך מפרשים תוספות כזה בפשט, למחרת שאלתי את ר' חיים, רציתי לראות איך הוא יסביר את התוספות הזה, עוד לפני שהוא הסתכל על התוספות על אתר הוא אמר לי את הפשט שלו בתוספות, פשט פשוט! ממש תוך כדי דיבור הוא אמר את המהלך שלו בתוספות, כי לא היה דבר שלא היה בהיר וברור לו, זה 'שומעים את הנראה'!

יש לי הרבה עובדות מכל עשרות השנים ששאלתי אותו קושיות עצומות, על כל פנים לדעתי הם היו קושיות עצומות, והוא היה אומר נחשוב על זה, אחרי כמה ימים הוא לפעמים היה עונה ולפעמים לא... אבל אם שאלתי אותו שאלה ב'פשט' מה הפשט פה, ושאלה גדולה בפשט, והוא הרגיש שנגעתי לו בדבר שאולי הוא לא יודע מה ה'פשט' בזה, הוא היה נהיה מיד 'אויס מענטש', לא היה שייך לדבר איתו! כי 'קושיה עצומה' הכי גדולה שיש בעולם הוא יכל ללכת לישון עם זה... אבל שאלה ב'פשט' זה היה מבהיל, ממש לא היה שייך לדבר אתו!

היתה פעם ששאלתי אותו שאלה באיזה ר"ש בטהרות, ואמרתי לו שאני חושב שצריכים לעשות הגה"ה בר"ש הזה, עד כדי כך זה היה קשה בפשט, והוא הסתכל וכנראה הרגיש שהוא לא יודע עד הסוף פשט בזה, זה היה מבהיל על הרעיון מה שהיה! מבהיל על הרעיון! קושיות הרבה יותר עצומות מזה הוא

עבר לסדר היום אבל כאן הוא נהיה 'אויס מענטש', ממש 'אויס מענטש'... הוא לא יודע מה הפשט בר"ש הזה... שבוע אחרי זה הוא פגש אותי ואמר לי, מצאתי באיזה ספר שהוא מדבר על הר"ש הזה, עד אז לא הייתה לו מנוחה, מה קרה?? זה לא היתה קושיה על הר"ש, אלא משהו לא היה מובן שמה, ראו עליו דבר אחד - לא יכול להיות שיש משהו כתוב, בחז"ל, בראשונים, בכל חלק בתורה, שאין לי בו פשט ברור, שהוא לא מובן לי כל כולו כדי צרכו...

"לא שמיעא לי", לשון זה מתפרש לעניינינו כ"לא סבירא לי".

זה הפשט 'שומעים את הנראה'! לא מספיק שאני רואה, צריך לשמוע מה שאני רואה וזה גם חלק מה"כנתינתם מסיני"!

זו היתה הגדלות הנוראה, הגדלות היתה בזה, תורה כנתינתה! בשני החלקים שכתוב בחז"ל גם 'רואים את הנשמע' וגם 'שומעים את הנראה'!

"צִוְּאָרְךָ בַּחֲרוּזִים"

והגדרה זו תואמת ושייכת לתורתו של רבינו, כי כך אמרו חז"ל בשיר השירים רבה (א, י) "צִוְּאָרְךָ בַּחֲרוּזִים" בשעה שהיו חורזים בדברי תורה ומדברי תורה לנביאים ומנביאים לכתובים והאש מתלהטת סביבותיהם והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני וכי עיקר נתינתן מהר סיני לא באש היו נתנין שנאמר "וההר בוער באש עד לב השמים". בן עזאי היה יושב ודורש והאש סביבותיו אזלון ואמרון לרבי עקיבא, ר' בן עזאי יושב ודורש והאש מלהטת סביבותיו, הלך אצלו ואמר לו שמעתי שהיית דורש והאש מלהטת סביבך, אמר לו הן, אמר לו שמא בחדרי מרכבה היית עסוק, אמר לו לאו, אלא הייתי יושב וחורז בדברי תורה ומתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני והיו ערבים כעיקר נתינתן וכן עיקר נתינתן מסיני לא באש היו נתנין הה"ד "וההר בוער באש".

כך הייתה תורתו - 'תורה כנתינתה מסיני'

"יושב וחורז בדברי תורה ומתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני"

כל ימי חייו חרז וחזר, מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים, וממשינה לברייטא ומברייטא לגמרא, לראשונים ולאחרונים - "והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני והיו ערבים כעיקר נתינתן"!

תורה מה תהא עליה - בטל כבוד התורה

ברצוני להוסיף עוד דבר, אחד מהקושיות הגדולות שנתקשיתי מעודי, היא על כך שרק באמצע חומש דברים התורה מצוה על מצות תלמוד תורה, ארבעה חומשים לא מוזכרת מצות תלמוד תורה, מה הפשט בזה? רק בערבות מואב "ושנתם לבניך ודברת בס", הרי יהודים היו במדבר ארבעים שנה עד חומש דברים איך אפשר להבין שכל הזמן שהיו במדבר לא נאמרה להם מצות תלמוד תורה?

אולי יש לבאר, כי יהודים במדבר לא הייתה להם 'מצות תלמוד תורה' אלא הם למדו תורה כי הם ראו את הקב"ה בהר סיני והתחברו לקב"ה! הם היו מחוברים ולא יכלו להיפרד מהתורה! הם ראו את התורה - "וכל העם רואים את הקולות"! יהודי לא יכל לא ללמוד תורה כי הוא ראה את הקב"ה והקב"ה זה תורה ותורה זה הקב"ה, **רואים את הקולות!** לא היה אפשר שלא ללמוד... רק כשהגיעו לערבות מואב והולכים להיכנס לארץ ישראל להיות איש תחת גפנו ותחת תאנתו, אז נהיה כבר איזה ניתוק מה"רואים את הקולות", ממילא היו צריכים לתת מצוה של תלמוד תורה, אבל במדבר הם היו עם הקב"ה ביחד. אנחנו רגילים לחזור על לשון התיקוני זוהר - "רחמנא איהו תורה"! היינו מחוברים לקב"ה זה עוד סוג של "רואים את הקולות" יש בדבר זה עומק גדול, והוא דבר אמיתי.

יש להוסיף בזה, כי הנה בגמרא בתחילת פרק כיצד מברכין (ברכות להב), נאמרה מחלוקתם המפורסמת של ר' ישמעאל ורבי שמעון בר יוחאי, "ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיו יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורע בשעת הרוח תורה מה תהא עליה". והדברים

אינם מובנים, אדם שרוב מוחלט מהחיים שלו חורש וקוצר וכו' מה היתה צריכה להיות השאלה עליו, מה יהיה עם ה'תלמיד חכם' שלך? אתה גדל עם הארץ? מי מדבר על התורה עכשיו, לתורה יש בעיה או לאדם יש בעיה?! מה זה 'תורה' מה תהא עליה' אם אני לא לומד אז לתורה יש בעיה?

בגמרא בסוף סוטה וגם בסנהדרין נאמר "משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה", ורש"י מאריך שם בתורתו של רבי עקיבא שהיא 'כבודה של תורה' "שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות וכ"ש תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון בת ובת אני דורש וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה". למדנו מכאן שאם בן אדם לא שקוע כל הזמן בתורה עד שהוא לא יכול להיפרד מכל תג ומכל קוץ, אז זו לא התורה, 'תורה' זה כל תג, וכל קוצו של יו"ד, וכל פינה ופינה, ואם לא, אז זה לא התורה, יש חסרון בעצם ה'תורה' כביכול.

כשרשב"י שואל תורה מה תהא עליה?! הביאור הוא כי כדי להגיע למצב של כבודה של תורה צריך להיות שקוע כל הזמן כל הזמן בתורה, ובלי זה לא מגיעים לכבודה של תורה וזה מה שאמר ר' שמעון בר יוחאי תורה מה תהא עליה - כבודה של תורה זה החפצא של תורה! ומי שחסר לו בחפצא של תורה זה לא שהוא עם הארץ וחסר ב'תלמיד חכם' שלו, אלא איפה ה'תורה' שלך? תורה מה תהא עליה זהו חיסרון בעצמותה של תורה! זאת אומרת שביסודה של התורה אסור לותר על שום דבר, על שום קוצו של יוד ושום תג אסור לותר.

בברכת התורה יש שתי ברכות "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעסוק בדברי תורה" זו ההתחלה שדיברנו עליה ללמוד וללמוד וללמוד, בלא הפסק, אבל יש חלק נוסף להתחבר לתורה, יהודים ארבעים שנה במדבר לא היה להם מצות עשה של תלמוד תורה אבל הם היו מחוברים לתורה! ובמחברים לתורה זכינו בברכה השניה של ברכות התורה שאנחנו אומרים "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" צריכים להרגיש שאנחנו נבחרנו על ידי הקב"ה ואנחנו מחוברים לתורה הזאת. הגמרא בברכות אומרת ש"אשר בחר בנו" זה "המעולה שבברכות" הפשט הוא שהתורה זה לא אשר קדשנו לעסוק בלבד, אלא זה

"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו!" ובשביל להגיע אל ה'ונתן לנו את תורתו' צריכים את כל מה שאמרנו מקודם...

וזה, זה היה ר' חיים - "שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות וכל שכן תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון בת ובת אני דורש!"
ועתה -

"תורה מה תהא עליה"??

"בטל כבוד התורה"...

'לך קראי לך תנאי'

יש גמרא בפסחים (דף סח,ב) "רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי איני והא"ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשיה קא עביד". הגמרא מספרת שרב ששת עשה חזרה על התורה כל חודש, [אגב, רבינו מסתמא עשה את זה, אמנם זה נקרא שהוא עשה סיום פעם אחת בשנה על כל התורה כולה, אבל היה לו עוד כל מיני חברותות וכל מיני דברים שלפעמים הוא גמר כל תלתין יומין], ובסיום אמר 'חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי', הוא אמר לעצמו - "רב ששת, גמרת היום את התורה, תשמח, הרי בשביל עצמך אתה לומד" ... וקשה לגמרא, איך אפשר להגיד כזה משפט, "והאמר ר' אלעזר אלמלא תורה לא נתקיימו שמיים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמיים וארץ לא שמתי", עונה הגמרא מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשיה קא עביד". והדברים בודאי תמוהים וכי כך מחשיבים את התורה הלא כל העולם עומד על התורה? מה זה 'אדעתא דנפשיה' - 'לך קראי לך תנאי'?

אני רוצה להגיד פשוט, כדי שהתורה של יהודי שלומד פה תחזיק את כל העולם כולו, אז דבר ראשון הוא צריך לבנות את עצמו, איפה אתה? אתה 'גברא' של תורה? אז העולם יכול לעמוד עליך, אבל אם אתה לא 'גברא' של תורה

העולם לא יכול לעמוד כלל עליך, רב ששת ידע בלי שום ספק שהעולם עומד עליו, אבל איך העולם עומד עלי בגלל שאני בן אדם שיכול העולם לעמוד עליו, "כי עבד איניש אדעתיה דנפשיה קעביד"!

ונתרגם את זה לשפתינו אנו, כשבן אדם מתיישב ללמוד תורה, אולי הוא חושב, אני הולך להציל עכשיו את כל העולם כולו, יש מלחמות וצרות, וכשאני אלמד, אז בזכותי כל העולם יעמוד, בא רב ששת ואומר, לא! קודם צריך שאני יעמוד... 'חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי' - אדעתיה דנפשיה קעביד! אני רוצה להיות תלמיד חכם, אני רוצה להיות מושלם בתורה, ואז הוא זוכה שכל העולם עומד עליו!!

אנחנו שראינו בעינינו אדם שעמדנו מן הצד והסתכלנו עליו, והרגשנו שכל העולם עומד עליו, אבל הוא לא חשב על זה, רבינו זצוק"ל מהרגע הראשון שהוא למד עד הרגע האחרון, הוא לא חשב על העולם!... אני אומר לכם, הוא לא חשב על העולם הוא חשב על עצמו, עוד דף גמרא, ועוד שורה בגמרא, ועוד תג בגמרא, ועוד דקדוק בגמרא - 'נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות וכל שכן תיבות יתירות ואותיות יתירות' - כל הדברים האלה אדעתיה דנפשיה קעביד!!

זה מה שכל בן תורה צריך לחשוב, לא על העולם, אדעתיה דנפשיה, אני הולך להיות תלמיד חכם או שאני לא הולך להיות תלמיד חכם!? אני בונה את עצמי כמו שצריך או שאני לא בונה את עצמי כמו שצריך!? ואם אתה בונה את עצמך כמו שצריך אז הגמרא אומרת שהעולם עומד עליך, ואתה לא צריך לדעת את זה בכלל, אדעתיה דנפשיה קעביד!

הייתה לנו 'דמות אדם' שכל ימיו אשר הוא חי הוא עסק באדעתיה דנפשיה קעביד!! עוד שורה בגמרא, ועוד דקדוק, ו'רואים את הקולות', ו'שומעים את הנראה', הכל, כל החלקים האלה היו בשביל דבר אחד לבנות את התלמיד חכם שלו! זה שהעולם עומד עלי זה לא עסק שלי... "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמיים וארץ לא שמת" זה עסק של הקב"ה כביכול, זה לא העסק שלנו...

מי שחושב שהוא מתחיל לדאוג לעולם, והוא הולך לסדר את העולם, ולעזור לקב"ה לסדר את העולם, ממנו לא יוצא כלום, זה החורבן הכי גדול שיש בעולם... מי מחזיק את העולם, אדעתיה דנפשיה קעביד! מה איתי?! הבנתי טוב את התוספות או שלא הבנתי?! אדעתיה דנפשיה, כל העולם כולו לא מענין אותי... ומי שהעולם לא מענין אותו, אז יש לו זמן להכניס את הראש אל הגמרא ולא להרים את הראש משם...

וזה מה שהפסדנו היום, זה מה שהעולם הפסיד כשרבינו נסתלק, את אותו אדם ש'אדעתיה דנפשיה קעביד'!! הכל היה אצלו 'רואים את הקולות', 'שומעים את הנראה', ועיקר העיקרים מה שנוגע אלינו, הנקודה הזאת של 'התעיף עיניך בו - ואיננו' - איננו... זה לא שזה פחות, איננו!! ככה זה בתורה, אין פשרות, אין חצאי דברים, תעיף עיניך בו - ואיננו! כהרף עין היא משתכחת ממך! מאי דכתיב 'ועפעפיך יישירו נגדך', כך שאל רמי בר חמא, ענה לו ר' ירמיה, אלו דברי תורה דכתיב בהו התעיף עיניך בו - ואיננו! רק מי שהוא חי במצב של זהירות נוראה מ'התעיף עיניך' אז מגיעים ל'עפעפיך יישירו נגדך' - 'רואים את הנשמע'!

זה מה שרציתי לומר, ואני חושב שחייבים לומר את הדבר הזה, נקודת הדברים היא להזהר כמאש מהענין של 'התעיף עיניך בו ואיננו', להרים את העיניים מהגמרא זה פיקוח נפש, סכנת נפשות, ואם קצת שומרים על זה, יש סיכוי שיגיעו באיזה מקום, לא למקום של מי שאנחנו מדברים עליו, אבל לאיזה שהוא דרגה במצב הזה, התעיף עיניך בו ואיננו זה הצלה לכל בן תורה כל החיים שלו.

ואם נזכה לעשות את ה'דלוי' לכל הפחות במשהו שבמשהו, יהיה לנו איזה חיבור עם הדרגות הנשגבות של רבינו, ואז נזכה לסייעתא דשמיא גם בדור היתום שלנו.

(נכתב על ידי אחד השומעים)

מקבץ מתוך עובדות והנהגות

שנשמעו מפי ראשון תלמידיו ור"ב רבינו מרן רח"י שליט"א
במהלך אשכבתיה דרבי ובימי ח'שבעה'

"הכל צריכין למרי חיטא"

יום אחד כשלמדנו, עלה אביו מרן הקה"י זי"ע לבית, ואמר לו כי הוא עוסק באיזה ענין (כמדומה בענין 'אשם תלוי') וחקר חקירה, והוא מבקש שיביא לו ראיה לאחד הצדדים מה'בקיאות' שלו... היה ברור לו שיש מקום שכתוב כמו אחד הצדדים, ר' חיים על אתר אמר מראה מקום, אבל הסטייפלר דחה זאת, הוא הרהר קימעה, ואמר חז"ל אחר, מיד ספק הסטייפלר את כפיו בשמחה, וקרא בחדוה - "הכל צריכין למרי חיטא"!

אאמו"ר מרן רח"י וצללה"ה היה רגיל על לשונו לכנותו 'עולה תמימה'!

הוא סיפר לי כי כשלמד בלומז'א, נתקשה בדף אחד בערכין (דף ט בענין עיבור השנים), ונסע לב"ב ללמוד זאת עם אביו וצוק"ל.

הלימוד

למדנו ביחד כמעט שבע עשרה שנה, וזה הייתה קביעות בלי לבטל יום אחד! והייתה לו קפידא נוראה על ה'זמנים', היו פעמים שהוא ממש לא הרגיש טוב, ושכב במיטה ברוב חולשתו עם חום גבוה, אבל גם אז, היה אומר לי שנלמד לפחות כשתי דקות שלא תתבטל ה'קביעות'!

לפעמים כשהוא לא חש בטוב, היה אביו מרן הסטייפלר עולה לדרוש בשלומו, ואף ניגש אליו והניח את ידו על מצחו, למדוד האם חומו גבוה...

היה יום אחד ויחיד בכל השנים שבו לא למדנו, וזה יום נישואי... יום קודם לכן בערב יום החופה, שאלני בחיך בסיום הלימוד - 'ומה מחר?... קביעות זו קביעות...' הבנתי מכך שאף מחר לומדים... בקשתי את רשות כלתי, והלכתי לינץ' (הוא אמר לי בשם הדוד מרן החזו"א זי"ע שללכת לתפילה א"צ 'שומר' כדין

'שלוחי מצוה'), כשהגעת, הוא הביט עלי בפליאה, ולאחר התפילה אמר בנחרצות - 'היום, לא לומדים!' והתעקש ללוותני עד לביתי.

חלק עיקרי בלימודינו היה ה'ירושלמי', כי כשאמר לי שנלמד 'ירושלמי', הוא כבר למד אותו פעם אחת, אבל אז למדו כפי הוראת אביו 'כמה דפשיט טפי מעלי', ממש בפשט, וכעת, אמר, שרצונו ללמוד היטב, ולכתוב כל דבר ופשט שיתחדש, והוא השקיע בכך הרבה, היה כותב כל דבר על גליון הגמרא, ובכתב רש"י... הביאורים הטובים שיש ב'ביאור' שנדפס ממנו זה מן הלימוד ההוא. [פעמים היה כותב 'כפירוש הפני משה', 'כפירוש הקרבן העדה'...].

בתחילת הלימוד למדנו סדר קדשים, למדנו דף גפ"ת כל יום (היינו לומדים בלילה, כשעוד דר ברח' אוה"ח וכשעברו לרשב"ם (ר"ח ניסן תשי"ח) העברנו את הלימוד לאחר ה'ניץ', והוא אמר שכך נרויח גם עוד מתפלל, היו פעמים שלא היה מניין והתפללו ביחידות כדין מעלת התפילה בנה"ח) בסיום כל תוספות הוא היה בוחן אותי, סוגר את הגמרא והייתי צריך לומר את המשא ומתן של כל תוספות. ב'זבחים' זה היה בתוספות הארוכים שבסופם כתוב 'ברו"ך' מהם הוא היה עושה 'עסק'. וכך בסיום כל פרק.

הפעם הראשונה שלמדנו היה בתשעה באב שנה לפני ה'בר מצוה' שלי, הוא ביקש ממני אחרי ה'קנינות' שנלמד יחד פרק 'ואלו מגלחין', ולמדנו כל היום וסיימנו את הפרק.

פעם כשלמדנו ביבמות את הסוגיא של 'כאשר עשה' הוא אמר לי כי כאן צריכים ללמוד בחדא מחתא שניים וחצי דפים, כי הכל ענין אחד, וכך למדנו במשך זמן רב, והגיעה השעה לאחר חצות הלילה, עד שאאמור ואמי ע"ה הגיעו לדפוק בדלת, כי לא ידעו היכן אני...

קידוש החודש

כשהגענו ללמוד מסכת ראש השנה, הוא אמר שעכשיו נלמד לפני כן רמב"ם הלכות קידוש החודש, וכך למדנו את כל הרמב"ם במשך כחצי שנה. יש בו הרבה חישובים סבוכים כידוע, הוא היה מחשב את הכל בראש, ואני הייתי עושה על הדף, ותמיד הוא היה משיג, והיה צודק...

ברמב"ם בקידוש החודש יש 'עיקר' שממנו הוא מתחיל ועושה את כל החשבון, וה'מפרש' אומר שמהעיקר של הרמב"ם כבר עברו שנים רבות ולכן הוא מייסד עיקר חדש, אז ר' חיים אמר לי שאנחנו נעשה 'עיקר' נוסף, והוא קבע עיקר (זה לא היה מדוייק לגמרי, אבל קרוב מאוד כפי שראינו אח"כ), ולפיו חישבנו את כל החשבון עד שהגענו לזמן ה'מולד' של ראש השנה תשכ"ד, שזה היה בליל ב' דר"ה, והסכמנו שנצא בלילה זה לראות את המולד, אך מכיון שזה היה מספר חודשים קודם לכן, נשכח ממנו כל הענין, באותו ליל שני של ר"ה הלכתי במעלה רחוב רשב"ם עם אאמו"ר רה"י זצלה"ה, והוא שהייתה לו ראייה טובה במיוחד, אמר לי לפתע, כי רואה הוא את הלבנה בצורה שמעולם לא ראה אותה, כיון שהיא דקה ממש וכמעט שלא נראית, ואז נזכרתי שזה תואם לזמן שחישבנו את ה'מולד'... נכנסנו לישיבה, ויצאתי שוב, בכדי לראותה היטב, וכבר היא שקעה... לאחר מכן שאלתי אותו, אם הוא ראה? אמר לי שנשכח מזכרונו, אמרתי, אני ראיתי... וסיפרתי לו את המעשה.

למדנו עם ספר 'ישועה בישראל' על הלכות קידוש החודש, כשר"ש פרנקל הוציא את הרמב"ם הם באו אליו שיערוך להם את הקידוש החודש, והוא אמר שקשה לו להכנס לענין ושלחם אלי, ועשינו זאת על פי הספר הנ"ל.

היה מעשה כשעבדתי על הרמב"ם שם, הייתה הלכה אחת שהיה בה קושי רב, ובכתב יד (שהיו לר"ש פרנקל) הייתה תוספת של מילה אחת שיישבה את הענין, אך לא העזתי להכניס אותה בגוף הרמב"ם, עליתי אליו והראתי לו את המילה, הוא גם אמר, שזה נפלא ביותר, שאלתי אותו, להכניס לרמב"ם? הוא גם חשש... אחרי מחשבה הוא הציע, יש לי פתרון, תחפש בדפוס הרמב"ם שהיו בכל השנים אם באחד מהם נמצאת המילה, נוכל לתקן... ובאמת מצאתי זאת ברמב"ם 'דפוס רומי' (שם יש הרבה שיבושים אבל גם דברים טובים מכת"י), וכעצתו, על פיו הכנסנו.

הוא אמר לי בשם מרן החזו"א כי מה שמקובל ש'ענ"י - עירובין נדה יבמות הם שלושת המסכתות הקשות שבש"ס, אין הכוונה לקושי במסכת, כי יש יותר קשות, אלא הם שלושת העניינים החמורים שבש"ס.

ספרי ה'קהילות יעקב'

העניות בימים ההם במעונו ובחיי הפרטיים של מרן הקה"י זללה"ה הייתה קשה, אני זוכר שכאשר היה מקבל את ספרי ה'קהילות יעקב' היה מקבל אותם בצורה של גליונות, והוא היה צריך לקפל אותם כמו ידיו... כשלמדתי אז בחברותא עם רבינו הייתי הולך אתו לביתו, והיינו עוזרים לו יחד בקיפול הגליונות של ספריו... היינו עושים את זה במוצאי שבת, כשאיסתייעא מילתא בסדרי למודנו. לא אחת, כשהיה מגיע ספר, היה רבי חיים אומר לי, 'הגיע לבית אבא ספר חדש שלו נרד לעזור לו...' הסטייפלר היה מנסה להתנגד... אח"כ הייתה לו הכרת הטוב גדולה. יש לי בבית שני ספרי 'קהילות יעקב', אחד מהם על גיטין, עוד מהישינים שעזרתי אישית בקיפולם. הסטייפלר שלח לי אותם מתנה אישית כהכרת טובה...

מה שאינך צריך לדעת אל תדע

היה יום אחד שהרבנית הוזקקה לצאת מן הבית השכם בבוקר, והיא שאלה 'מה יהיה עם ארוחת הבוקר'? אמרתי, אני אכין משהו, שאלה אותי, מה תכין, אמרתי לתומי 'חביתה'... שאל אותי ר' חיים, אתה יודע להכין? עניתי את האמת שלא, אבל ננסה... אמר לי ר' חיים: 'אלמד אותך כלל גדול לכל החיים, מה שאינך צריך לדעת אל תדע!' וזה באמת היה הוא כל חיו, מה שהוא לא היה צריך לדעת הוא פשוט לא ידע...

הוא לא ידע מאשר בבית מאומה, כל העול היה על הרבנית ע"ה, היה דבר אחד ויחיד שאני זוכר שעשה בבית, והוא, כשלמדנו ב'חברותא' והילדים הקטנים היו בוכים, היא הייתה מכניסה את העגלה לחדר הלימוד, והיינו מנדנדים אותה תוך כדי הלימוד, הוא נדנד זמן מה, ולכשהתעייף מעט העביר אלי, וחוזר חלילה...

מעשה בזבוב

פעם הוא סיפר לי מעשה באמרו 'הכרתי אברך אחד', אך אני הבנתי שעליו מדובר... וכך סיפר שאותו אברך היה נח מעט בצעריים ורצה לקום אחר כמחצית השעה, אך לא היה ברשותו שעון מעורר, בכל יום ויום אחרי חצי שעה היה מגיע זבוב ליד אזנו ומעירו משנתו... יום אחד הוא היה עייף במיוחד והחליט לישון עוד מספר דקות, מאותו היום הפסיק הזבוב להגיע... [זהו לימוד לכשעצמו, כששולחים

לך סייעתא דשמיא תקח אותה, אם יום אחד תדחה אותה, מפסידים את הסייעתא דשמיא...].

"במצוותיו הפין מאד"

הייתה לו חיבה מיוחדת לקיום 'מצוות נדירות', (פעם הוא אמר לי שיהודי צריך לפחות פעם אחת בחייו לקיים כל מצוה שהוא יכול), כך עלינו יחד בפעם אחת אל גג הבית של הסטייפלר לקיים 'שילוח הקן', כשעלינו נעשה רעש על ידו והיונה ברחה, הוא זכה בביצים ואמר לי, אני קיימתי, כעת אפקירם ולכשתחזור היונה, תקיים אותה. (כך הוא סבר שניתן לקיים כמה פעמים, יש בזה דיון, והוא הוכיח זאת מלשון חז"ל).

כך בפעם אחרת כשהלכנו ברחוב היכן שכיום רחוב עזרא, ראינו עדר עצום של כבשים עם רועה ישמעאלי, אמר לי רבינו כי נלך לשאלו של מי הכבשים, אולי הם של יהודי ונוכל לקיים 'ראשית הגז', הרועה אמר לנו שהוא בעל הכבשים, אבל ר' חיים אמר לי שלא נראה לו שהוא דובר אמת, וכדאי לערוך בירור, ובאמת גילינו שהם שייכים ליהודי מעולי רומניה שגר היכן שכיום נמצאת שכונת 'רמת אלחנן', הלכנו לביתו, והיינו צריכים להסביר לו מה רצונינו, כשהבין, אמר לנו מתי זמן הגיזה, ואז הלכנו לשם יחדיו מרן הסטייפלר, ובנו ר' חיים, ור' דוד פרנקל ואני אבלח"ט, וקנינו ממנו חמש כבשים, וקיימנו את המצוה.

הוא סיפר לי כי בהיותו בחור בלומז'א, ביקש מרבה של פ"ת הגר"ר כץ, כי אם יעשו בבית דינו 'חליצה' הוא רוצה להגיע בסופה, כיון שנאמר בתורה שכל העומדים קוראים 'בית חלוץ הנעל', והוא רוצה לקיים את המצוה הזו, וכך הוה.

בשנים הראשונות כשהילדים עוד היו קטנים, הייתי עוזר לו בכל שנה לסכך את הסוכה, ואני הייתי מניח את הסכך, כשבנו הגדול נהיה בר מצוה, הוא אמר לי שעכשיו כבר יש לו מי שיסכך, התוכחתי איתו כי רציתי להמשיך בחזקתי, אבל הוא התעקש ואמר, כל זמן שלא היה לי בן גדול נעזרתי, עכשיו שיש לי מי שיניח, אינני מוכן להשתמש במישהו אחר...

